

Annelerin Anne Sütü Hakkındaki Bilgi Düzeyi ve Sadece Anne Sütü İle Beslenmeyi Etkileyen Psikososyal Faktörler

Maternal Knowledge on Breastmilk and Psychosocial Factors Influencing Exclusive Breastfeeding

Özlem Bağ Işın Yaprak Oya Halicioğlu Özlem Parlak
Nilgün Harputluoğlu Görkem Astarcioğlu

S.B. İzmir Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Klinikleri, İzmir

ÖZET

Amaç: Anne sütü, yaşamın ilk altı ayında bebeğin tüm gereksinimlerini tek başına karşılayan bir üründür. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, yenidoğan döneminde emzirmeye başlama oranları yüksek olmasına karşın ilk 6 ay içinde sadece anne sütü ile beslenme oranları belirgin olarak düşmektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalarda, annenin anne sütü konusunda bilgi durumunun emzirme süresini etkilediği üzerinde durulmaktadır. Bu çalışmada, annelerin anne sütü konusundaki bilgi durumunun ve psikososyal faktörlerin sadece anne sütü ile beslenme süresine etkisi araştırılmıştır.

Yöntem: Çalışmaya miadında, normal, spontan vajinal yolla doğum yapan ve ilk 30 dakika içinde emzirmeye başlayan 300 sağlıklı anne (ort yaş: 25.5±4.7) ve bebekleri alındı. Annelere doğumdan sonra sosyokültürel durumlarını sorgulayan anket ve anne sütünün özellikleri ve yararlarını içeren 10 soruluk bilgi formu uygulandı. Anne sütünün ilk 6 ay boyunca bebek beslenmesinde tek başına yeterli olduğunun bilinmesi koşulu ile en az 8 soruyu doğru yanıtlayanlar bilgi düzeyi 'iyi' olarak değerlendirilirken, toplam doğru sayısı 5-7 olanlar 'orta', 5'ten daha az soruyu doğru yanıtlayanlar 'yetersiz' bilgi düzeyine sahip olarak kabul edildi. İlk değerlendirmeleri doğumdan hemen sonra yapılan bebekler prospektif olarak 15.-30. gün (I. Kontrol), 2.-3. ay (II. Kontrol) ve 6.ncı ay sonunda (III. Kontrol) beslenme durumları yönünden değerlendirildi. Annelerin anne sütü hakkındaki bilgi durumunun ve psikososyal faktörlerin emzirme sürelerine etkisi araştırıldı. Veriler SPSS 11.0 paket programına girilerek değerlendirildi. Analizlerin karşılaştırılmasında Kİ-kare (Chi-square) testi uygulandı. Sonuçların yorumlanmasında ise $p < 0.05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

Bulgular: Sadece anne sütü verme oranları I. kontrolde %51, II. kontrolde %28.7, III. kontrolde %17.3 olarak bulundu. Annelerin %46'sının anne sütü konusunda iyi düzeyde, %54'ünün ise orta ve yetersiz düzeyde bilgi sahibi olduğu saptandı. Annenin anne sütü konusunda iyi derecede bilgi sahibi olması ilk 6 ay sadece anne sütü ile beslenmeyi etkilemekte idi ($p < 0.05$). Eğitim durumu ortaokul ve üstü olan, doğum öncesi emzirme eğitimi alan, bilgilerini sağlık personeli ve/veya ilgili kaynaklardan alan annelerin anne sütü hakkındaki bilgi durumları diğerlerine göre anlamlı olarak iyi bulundu ($p < 0.05$). Özellikle ilk 6 ayda sadece anne sütünün yeterli olduğunu bilen ve anne sütünün saklanabilme özelliğini bilen annelerin 6. ayda sadece anne sütü verme oranlarının daha yüksek olduğu tespit edildi. Sadece anne sütü ile beslenmeyi etkileyen en önemli psikososyal faktörlerin eş ve aile büyüklerinin emzirmeye desteği ve annenin önceki başarılı emzirme deneyimi olduğu saptandı.

Sonuç: Annelerin anne sütü konusundaki bilgi durumunun iyileştirilmesi, eğitim düzeyinin yükseltilmesi, doğum öncesi dönemde anne sütü konusunda sağlık personeli tarafından bilgilendirilmeleri halinde ilk altı ayda sadece anne sütü ile beslenme oranlarının arttırılabileceği kanısına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sadece anne sütü ile beslenme, bilgi durumu, psikososyal faktörler

SUMMARY

Aim: Breastmilk is an ideal specific food for infants especially in the first 6 months of life. In developing countries, although initiation rates of breastfeeding are high, continuation rates at 6th month are behind expectations. Recently, maternal knowledge on breastfeeding is reported to be an important factor on the duration of breastfeeding. The aim of this study is to evaluate the maternal knowledge and psychosocial factors on exclusive breastfeeding.

Methods: This prospective study was done on 300 healthy mothers (mean age 25.5±4.7 year) who has started breastfeeding after delivery and their babies, born in time with spontaneous delivery. Demographic and sociocultural characteristics of the mothers were stated. A questionnaire including 10 questions about the benefits and the properties of breastmilk was conducted on the mothers. The ones, giving at least 8 correct answers were accepted to be 'well knowledgeable' while 5-7 correct answers were accepted as 'moderate' and less than 5 correct answers were accepted as 'poor knowledgeable'. All mothers and their babies were evaluated on their first (15 days-1 month), second (2-3 months) and third visits (6-7 months) for infant feeding patterns, maternal knowledge and psychosocial factors influencing on exclusive breastfeeding. Chi-square was used for statistical analysis and $p<0.05$ was accepted as significant.

Results: The exclusive breastfeeding rates were 51%, 28.7% and 17.3% on the first, second and third visits, respectively. Being well-knowledgeable on breastfeeding was a significantly influencing factor on exclusive breastfeeding ($p<0.05$). Schooling at least for five years, being informed on breastfeeding prenatally and by medical professionals were statistically important ($p<0.05$). Mothers who knew that breastmilk was sufficient for infants in the first 6 months and that it could be stored after expressing were more likely to continue exclusive breastfeeding ($p<0.05$). The most important psychosocial factors were found to be the spouses' and family members' positive attitude and previous breastfeeding experience.

Conclusion: Maternal knowledge status on breastfeeding, maternal education and being informed prenatally and by medical professionals are factors influencing exclusive breastfeeding for the first six months of life.

Key Words: Exclusive breastfeeding, maternal knowledge, psychosocial factors

Başvuru tarihi: 13.07.2006

İzmir Tepecik Hast Derg 2006;16(2):63-70

Anne sütü, bebeğin gereksinim duyduğu besin maddelerini uygun miktar ve kalitede içeren tek fizyolojik bebek besinidir. Her çocuğun gereksinimine göre ayarlanmış, biyolojik yararlılığı yüksek, ideal bir besin kaynağıdır (1,2). Bu nedenle, son yıllarda ilk 6 ayda sadece anne sütü ile beslenmenin yaygınlaştırılması çalışmaları hız kazanmıştır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, yenidoğan döneminde emzirmeye başlama oranları yüksek olmasına karşın ilk 6 ayda sadece anne sütü ile beslenme oranları düşük olarak bildirilmektedir (3). Ülkemizde de Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003 raporuna göre sadece anne sütü ile beslenme oranı 0.-3. ayda %27.3 iken 4.-6. aylarda bu oran %7.6 olarak tespit edilmiştir (4). Bu oranların düşük olması, annenin düşük eğitim düzeyi, aile içi desteğin yetersizliği, annenin çalışıyor olması ve bebeğin düşük doğum ağırlığı gibi risk faktörleri ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (5,6).

Ayrıca, yeni yapılan çalışmalarda, özellikle annenin anne sütü konusunda bilgi durumu, kendine olan güveni ve emzirmeye doğum öncesi dönemde karar vermiş olması gibi psikososyal faktörlerin de emzirme süresini etkilediği üzerinde durulmaktadır (5). Bu prospektif çalışmada, annenin anne sütü konusundaki bilgi durumunun ve psikososyal faktörlerin sadece anne sütü ile beslenme süresine etkisi araştırılmıştır.

HASTALAR VE YÖNTEM

SB Ege Doğumevinde normal, spontan vajinal yolla doğum yapan ve doğumu takiben emzirmeye başlayan 300 sağlıklı anne ile bebekleri çalışma grubu olarak alındı. Sezeryan doğum, ikiz gebelik ve prematürelilik, emzirmeyi olumsuz etkilediği bilindiğinden kapsam dışı bırakıldı. Doğumu izleyen ilk 48 saatte anneler ile yüzyüze görüşülerek annenin yaşı, eğitimi, halen

çalışıp çalışmadığı, maddi durumu, aile tipi, gebelik sayısı, daha önceki emzirme deneyimi, doğum öncesi emzirme eğitimi ve anne sütü konusundaki bilgilerinin kaynağını sorgulayan anket formu uygulandı. Daha sonra annelerin anne sütü konusundaki bilgi durumunu saptamaya yönelik değerlendirme formu uygulandı. Toplam 10 sorudan oluşan bu form ile kolostriumun özellikleri, anne sütünün besleyiciliği, ilk 6 ay bebek beslenmesinde tek başına yeterli olması, infeksiyonlardan koruyucu özellikleri, içeriği, saklanabilirliği, infeksiyon sırasında emzirme ile ilgili tutum, anneye olan yararları ve kontraseptif özelliği konusunda annelerin bilgi durumları hakkında veriler elde edildi. İlk 6 ay boyunca anne sütünün bebek beslenmesinde yeterli olduğunun bilinmesi koşulu ile en az 8 soruyu doğru yanıtlayanlar bilgi düzeyi 'iyi' olarak değerlendirilirken, toplam doğru sayısı 5-7 olanlar 'orta', 5'ten daha az soruyu doğru yanıtlayanlar 'yetersiz' bilgi düzeyine sahip olarak kabul edildi. Anneler ve bebekleri 15.-30. gün (I. Kontrol), 2.-3. ay (II. Kontrol) ve 6. ay sonunda (III. Kontrol) beslenme durumları yönünden değerlendirildi. Annelerin anne sütü konusundaki bilgi durumunun emzirme süresine etkisi araştırıldı. Anne sütü konusundaki bilgi durumunun, bilgi kaynağı, emzir-

Tablo 1. Çalışma grubundaki annelerin genel özellikleri.

Olgu sayısı	300
Anne yaşı* (yıl)	25.5 ± 4.7
Gebelik sayısı*	1.87 ± 1.04
Anne Eğitim Düzeyi (n,%)	
Okur-yazar değil	18 (6)
İlkokul mezunu	167 (55.7)
Ortaokul mezunu	46 (15.3)
Lise mezunu	63 (21)
Yükseköğretim mezunu	6 (2)
Annenin Çalışma Durumu (n,%)	
Çalışmıyor	263 (87.6)
Çalışıyor	37 (12.3)
Aile Tipi (n,%)	
Çekirdek Aile	215 (71.7)
Geniş Aile	85 (28.3)
Ailenin Gelir Düzeyi (n,%)	
Asgari ücret** ve altı	41 (13.7)
Asgari ücret üstü	259 (86.3)

* Ortalama ± Standart Sapma

** 350 YTL, Devlet İstatistik Enstitüsü, 20

me deneyimi ve emzirme eğitimi ve annenin eğitim durumu ile ilişkisi irdelendi. Veriler SPSS 11.0 paket programına girilerek değerlendirildi. Analizlerin karşılaştırılmasında Ki-kare (Chi-square) testi uygulandı. Sonuçların yorumlanmasında ise $p < 0.05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

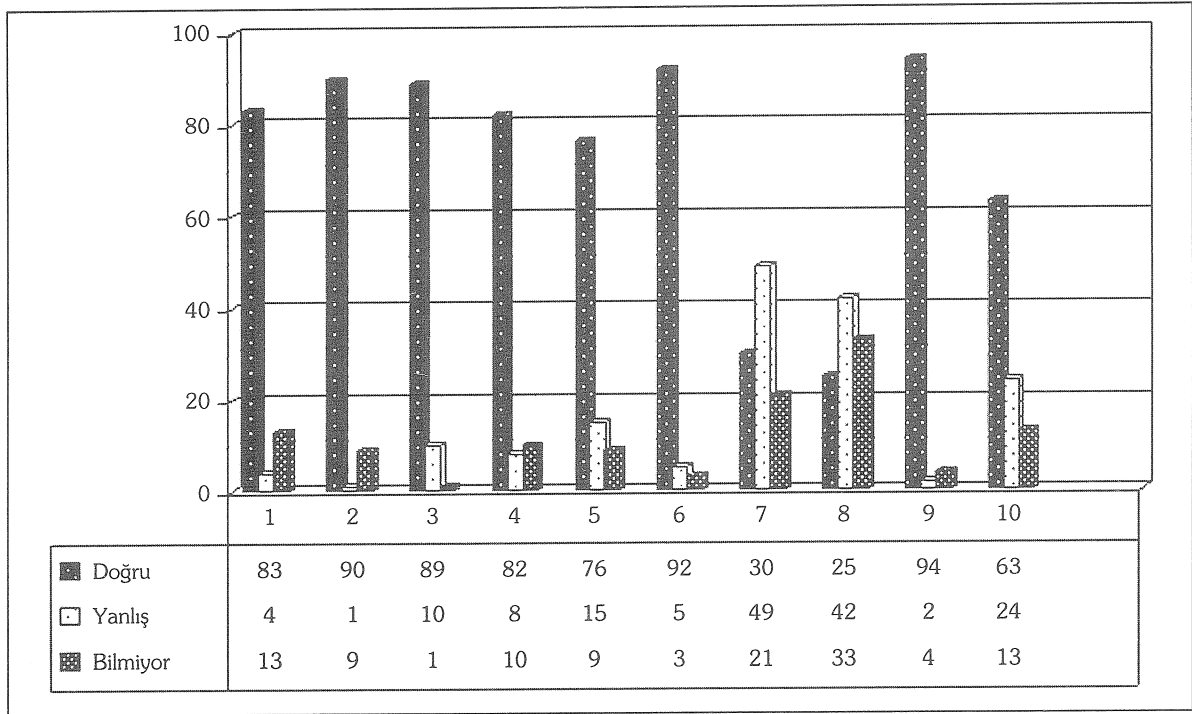
BULGULAR

Çalışma grubundaki 300 annenin demografik, sosyokültürel özellikleri Tablo 1'de verilmiştir. Annelerin anne sütü konusundaki bilgi durumu ve emzirme eğilimleri Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2. Annelerin anne sütü konusundaki bilgi durumu ve emzirme eğilimleri.

	n (%)
Bilgi durumu*	
İyi	138 (46)
Orta	84 (28)
Kötü	78 (26)
Bilgi kaynağı	
Sağlık personeli	123 (41)
Aile büyükleri	109 (36.3)
Komşu/ arkadaş vb	7 (2.3)
Dergi/ kitap/ broşür vb	60 (20.1)
Emzirme Eğitimi	
Var	86 (28.7)
Yok	214 (71.3)
Emzirme deneyimi	
Var	152 (50.6)
Yok	148 (49.4)
Emzirmeyi planladığı süre	
<6 ay	55 (18.4)
6-12 ay	108 (36.1)
12-24 ay	129 (43.2)
>24 ay	7 (2.3)
Eş / aile desteği	
Var	298 (99.3)
Yok	2 (0.7)
Kendine güven	
Var	255 (85)
Yok	45 (15)

* Bilgi durumu: Anne sütü ile ilgili 10 soruluk değerlendirmede ilk 6 ayda anne sütünün yeterliliği bilinmek şartı ile doğru yanıt sayısı ≥ 8 olanlar "iyi", 5-7 olanlar "orta", <5 olanlar "kötü" olarak değerlendirilmiştir.

Grafik 1. Annelerin anne sütünün özellikleri konusunda doğru bilgi oranları.

1. Kolostrumun matür süttten farklılığı	6. Anne sütünün temizliliği
2. Kolostrumun verilmesinin gerekliliği	7. Anne sütünün saklanabilirliği
3. İlk 6 ay anne sütünü bebek beslenmesinde tek başına yeterliliği	8. Enfeksiyonlar sırasında emzirme uygulaması
4. Anne sütünün enfeksiyonlardan koruyucu özelliği	9. Emzirmenin anneye olan yararları
5. Anne sütünün büyümeyi sağlayan içeriği	10. Emzirmenin gebeliği önleyici etkisi

Annelerin %46'sının anne sütü konusunda iyi düzeyde, %54'ünün ise orta ve kötü düzeyde bilgi sahibi olduğu saptanmıştır. Annelerin %83'ünün kolostrumun olgun süttten farklı olduğunu, %90'ının anne sütünün ilk 6 ay bebek beslenmesinde tek başına yeterli olduğunu, %82'sinin anne sütünün enfeksiyonlardan koruyucu özellikleri olduğunu, %76'sının bebek için gerekli olan hormon ve vitaminler içerdiğini, %30'unun anne sütünün sağlıklı olarak uygun koşullarda saklandığında bebeğe verilebileceğini bilmekte olduğu görülmüştür (Tablo 2, Grafik 1).

Annelerin %41'i anne sütü konusundaki bilgilerini sağlık personelinin, %20'si bebek beslenmesi ve bebek gelişimi konusunda dergi, kitap vb. yayınlardan, %36'sı aile büyüklerinden almıştı. Anne sütü konusundaki bilgilerini sağlık personeli ve/veya ilgili kaynaklardan alan annelerin bilgi durumunun, aile büyükleri ve komşu, arkadaşlardan sağlayanlara göre

istatistiksel olarak daha iyi olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Eğitim durumu ortaokul ve üzeri olan annelerin anne sütü konusundaki bilgi durumu, okur-yazar olmayan ve/veya ilköğretim mezunu annelere göre anlamlı derecede iyi bulunmuş ($p<0.05$), doğum öncesi dönemde emzirme eğitimi almış olmanın bilgi durumu üzerinde anlamlı fark oluşturduğu görülmüştür ($p<0.05$). Önceden başarılı emzirme deneyimi olması anne sütü konusundaki bilgi durumuna istatistiksel olarak anlamlı fark yaratmamıştır ($p>0.05$) (Tablo 2) (Tablo 3).

Bilgi durumu iyi olan annelerin 6 ay boyunca bebeklerini sadece anne sütü ile besleme oranları diğerlerine göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 4). Özellikle ilk 6 ayda anne sütünün tek başına yeterliliği ve anne sütünün saklanması konusunda doğru bilgi sahibi olmanın sadece anne sütü ile beslenme oranlarını olumlu etkilediği görülmüştür ($p<0.05$).

Tablo 3. Annelerin anne sütü konusundaki bilgi durumunu etkileyen faktörler.

	Bilgi durumu İyi	Bilgi durumu Orta/kötü	p
Bilgi Kaynağı			
Sağlık Personeli, Dergi, kitap / Aile Büyükleri, Arkadaş, Komşu	101/37	82/80	0.001
Annenin Eğitim Durumu			
5 yıldan uzun süreli eğitim / 5 yıl ve daha kısa süreli eğitim	75/65	33/127	0.000
Emzirme Eğitimi			
Alan/Almayan	1/51	36/212	0.001
Emzirme Deneyimi			
Var/Yok	71/67	81/81	>0.05

Tablo 4. Annenin anne sütü konusundaki bilgi durumunun bebek beslenmesine etkisi.

	I. Kontrol*		II. Kontrol**		III. Kontrol***	
	Sadece anne sütü n (%)	Diğer beslenme şekilleri ile beslenme n (%)	Sadece anne sütü n (%)	Diğer beslenme şekilleri ile beslenme n (%)	Sadece anne sütü n (%)	Diğer beslenme şekilleri ile beslenme n (%)
İyi	81(52)	57(39)	49(57)	89(41)	32(61)	106(43)
Orta-Kötü	72(48)	90(61)	37(43)	125(59)	20(39)	142(57)

* p=0.01, ** p=0.02, ***p=0.01

Bebeklerin birinci, üçüncü ve altıncı aylardaki sadece anne sütü ile beslenme oranları sırası ile %51, %28.7 ve %17.3 iken anne sütü ağırlıklı beslenme oranları sırası ile %39.7, %46.3 ve %30 olarak bulunmuştur. Karışık beslenmeye geçiş 3. ve 6. ayda sırası ile %19.3 ve %37 iken anne sütünün tamamen kesilmesi %5.7 ve %15.7 olarak tespit edilmiştir.

Anne sütü ile beslenmenin azaltılması ve kesilmesinde etkili olan psikososyal faktörler Tablo 5'te görülmektedir. Önceden emzirme eğitimi almış olan anneler ile eş ve aile büyüklerinden sadece anne sütü ile besleme yönünde destek alan annelerin sadece anne sütü verme oranlarının her üç kontrolde de diğerlerine göre anlamlı olarak yüksek olduğu saptanmıştır (p<0.05).

TARTIŞMA

Bebeklerin anne sütünü yeterli süre almaları anne ve bebek sağlığı açısından son derece önemlidir. Bebeklerin 6 ay hiçbir ek gıda alma-

dan sadece anne sütüyle beslenmeleri, 6. aydan sonra uygun ek gıdalara sırasıyla başlanarak iki yaşına kadar anne sütü almaya devam etmeleri en uygun beslenme şeklidir (1,2).

Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde emzirmeye başlama oranları yüksek olmasına karşın ilk 6 ayda sadece anne sütü ile beslenme oranları düşük olarak bildirilmektedir. WHO Global Veri Bankası'nın 12 ay altındaki dünya çocuklarının %65' inin bulunduğu 94 ülkeyi kapsayan değerlendirmesinin sonuçlarına göre; dünyada ilk 4 ay sadece anne sütü ile beslenme oranı %35'dir (3). Ülkemizde de Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003 raporuna göre sadece anne sütü ile beslenme oranı 0.-3. ayda %27.3 iken 4.-6. aylarda bu oran %7.6 olarak tespit edilmiştir (4). Çalışmamızda birinci, üçüncü ve altıncı aylardaki emzirme oranları sırası ile %94, %83 ve %53 olarak saptanmıştır. Oysa sadece anne sütü ile beslenme oranları %51, %28.7, %17.3 olup ilk 6 aylık süre içinde kademeli, ciddi bir düşüş dikkati çekmektedir. Yapılan çeşitli çalışmalarda, bu düşüşün anne-

Tablo 5. Sadece anne sütü kullanımına etki eden psikososyal faktörler.

	Sadece anne sütü ile beslenme	Diğer beslenme şekilleri ile beslenme	p
I. Kontrol	(n=153)	(n=147)	
Annenin Eğitim Durumu			
İlkokul ve altı / İlkokul üstü	92/61	96/51	>0.05
Annenin Çalışma durumu			
Çalışan / Çalışmayan	15/138	22/125	>0.05
Emzirme Deneyimi			
Var / Yok	91/62	61/86	<0.05
Eş / Aile Desteği			
Var / Yok	148/5	122/25	<0.001
Emzirme Eğitimi			
Alan /Almayan	54/99	32/115	<0.05
II. Kontrol	(n=86)	(n=214)	
Annenin Eğitim Durumu			
İlkokul ve altı / İlkokul üstü	53/33	135/79	>0.05
Annenin Çalışma durumu			
Çalışan / Çalışmayan	4/82	33/181	<0.05
Emzirme Deneyimi			
Var /Yok	61/25	91/123	<0.05
Eş / Aile Desteği			
Var /Yok	78/8	156/48	<0.05
Emzirme Eğitimi			
Alan /Almayan	30/56	50/164	<0.001
III. Kontrol	(n=52)	(n=248)	
Annenin Eğitim Durumu			
İlkokul ve altı / İlkokul üstü	26/26	162/86	<0.05
Annenin Çalışma durumu			
Çalışan / Çalışmayan	1/51	36/212	<0.05
Emzirme Deneyimi			
Var / Yok	24/28	128/120	>0.05
Eş / Aile Desteği			
Var / Yok	49/3	194/54	<0.001
Emzirme Eğitimi			
Alan / Almayan	23/29	63/185	<0.05

nin düşük eğitim düzeyi, aile içi desteğin yetersizliği, annenin çalışıyor olması ve bebeğin düşük doğum ağırlığı gibi risk faktörleri ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (5-8).

Son zamanlarda, annenin anne sütü konusundaki bilgi durumunun ilk altı ayda sadece anne sütü ile beslenmeyi etkileyen önemli bir faktör olduğundan söz edilmektedir (9,10). Çalışmamızda, anne sütünün çeşitli özellikleri sorgulanarak annelerin bilgi durumu değerlendirilmiş, 138 (%46) annenin bilgi durumu 'iyi', 84

(%28)'ünün 'orta', 78 (%26)'inin 'yetersiz' olduğu görülmüştür. Çalışmamızda, annelerin %83'ünün kolostrumun olgun süttten farklılığı konusunda bilgi sahibi olduğu, %89'unun ilk altı ay boyunca sadece anne sütünün bebekleri için yeterli olduğunu bildikleri, yine de %37'sinin anne sütüne ek olarak su vermeyi planladıkları görülmüştür. En iyi bilgi sahibi olunan konuların anne sütünün temizliği (%91.7) ve emzirmenin anne için de yararlı olduğu (%94.7) konusudur. Ayrıca, anne sütünün enfeksiyon-

lardan koruyucu özellikleri, bebek için gerekli hormon ve vitaminler içerdiğini bilenlerin oranları yüksek bulunmuştur. Ancak, anne sütünün saklanabileceği ve uygun koşullarda saklandığında bebeğe verilebileceğini bilen annelerin oranının düşük (%29.7) olduğu görülmüştür (Tablo 2, Grafik 1). Düşük düzeyde bilgi sahibi olunan bir diğer konu ise infeksiyonlar sırasındaki tutum ile ilgilidir. Annelerin %41.7'si gribal infeksiyon sırasında ve herhangi bir antibiyotik kullanımında emzirmeye ara verilmesi gerektiğine inanmaktadır.

Literatürde, annelerin anne sütünün belirli özelliklerini sorgulayarak yapılan az sayıda çalışma bulunmaktadır. Khassawneh ve ark. (9)'nın Ürdün'de yaptıkları bir çalışmada annelerin %84'ünün anne sütünün diyare ve diğer infeksiyonlardan koruyuculuğu konusunda bilgi sahibi olduğu, %68'inin iyi bir kontraseptif yöntem olduğunu düşündüğü saptanmıştır. Anılan çalışmada annelerin %37'sinin 3 ay boyunca sadece anne sütü ile beslenmenin yeterli olduğunu düşündüğü görülmüştür. Ülkemizde Dallar ve ark. (11), annelerin bebek beslenmesine ilişkin bilgi, tutum ve davranışlarını inceledikleri araştırmalarında; annelerin %63.5'inin anne sütünün yararları ve özellikleri hakkında, %51.7'sinin diğer gıdalara başlama zamanı hakkında doğru bilgi verdiklerini saptamışlardır ancak annelerin toplumdaki yanlış tutumlardan etkilendikleri ve bunun sadece anne sütü ile beslenme oranlarını etkilediğine dikkat çekmişlerdir.

Çalışmamızda annelerin 109 (%36.5)'u bu konudaki bilgilerini aile büyüklerinden edindiğini belirtirken, 123 (%41.1) anne bilgi kaynağı olarak sağlık personelinin bildirmişti. Annelerin yalnızca %20'si bebek beslenmesi ve bebek gelişimi konusunda dergi, kitap vb. yayınlar incelemişti. Ertem ve ark. (12) bir çalışmada annelerin %49.2'sinin anne sütü konusundaki bilgilerini ilgili görsel ya da yazılı gereç ile sadece %22.1'inin tıbbi personelden sağladığı görülmüştür. Portekiz'de yapılan bu çalışmada, çalışmamızdan farklı olarak aile büyüklerinin annenin bilgi durumuna katkısının %10 dolaylarında kaldığı dikkati çekmiş; bu da Türk aile yapısının farklılığı ve geleneksel yaşam biçimi ile ilişkili olduğu düşünülmüştür.

Çalışmamızda annenin anne sütü konusunda bilgi durumunun iyi olması; bilgilerini sağlık personeli ve ilgili kaynaklardan edinme, en az 5 yıllık eğitim durumu, doğum öncesinde emzirme eğitimi alma ile ilişkili bulunmuştur (Tablo 3). Ludvigsson ve ark. (10) çalışmasında, annenin anne sütü konusundaki bilgi durumunun eğitim durumu, orta ve yüksek sosyal durum ve Latin etnik köken ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada, annenin bir doktor veya sağlık personeli tarafından emzirme eğitimi verilmesinin kolostrumun verilme oranlarını arttırdığı ancak sadece anne sütü ile beslenme süresini etkilemediği bulunmuştur.

Anne sütü konusundaki bilgi durumu iyi olan annelerin bütün kontrollerde sadece anne sütü ile besleme oranlarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$) (Tablo 4). İlk 6 ayda anne sütünün tek başına bebek beslenmesinde yeterli olduğunu bilen anneler ile anne sütünün büyümeyi sağlayan içeriği ve anne sütünün saklanabilirliği konusunda doğru bilgi sahibi olan annelerin 6. ayda sadece anne sütü verme oranları, bu konularda bilgi sahibi olmayanlara göre yüksek bulunmuştur ($p < 0.05$). Mc Fadden ve ark. (13), annelerin anne sütünün spesifik yararları konusunda yeterli bilgi sahibi olmadıkları ve bu nedenle anne sütü ile beslenmeyi tercih etmediklerine dikkati çekmişlerdir. Gana'da yapılan ve annelerin bebek beslenmesi konusundaki bilgi durumunun bebek beslenmesine etkisinin araştırıldığı bir çalışmada da bilgi durumunun bebek beslenmesini etkilediği ve bilgi durumu kötü olan annelerin bebeklerinde malnutrisyon sıklığının anlamlı olarak arttığı vurgulanmıştır (14).

Emzirme süresine etki eden en önemli faktörlerin annenin emzirme kararlılığı, babanın bu konudaki desteği ve annenin kendine olan güveni gibi psikososyal faktörler olduğu bildirilmektedir (15-17). Arora ve ark. (17)'nin emzirmeyi etkileyen ana faktörleri araştırıldığı çalışmada, babanın tutumunun önemi vurgulanmış ve emzirme eğitiminin hem anne hem babaya verilmesi önerilmiştir. Çalışmamızda doğum öncesi dönemde emzirme eğitimi almış olma ve eş/aile bireylerinin olumlu desteğinin her 3

kontrolde de sadece anne sütü ile beslenme oranlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde arttırdığı görülmüştür (Tablo 5). Annenin önceden başarılı emzirme deneyimi olması özellikle emzirmenin başlatılması ve erken dönemde devamlılığında etkili iken annenin çalışıyor olması, II. ve III. kontrolde işe başlama nedeniyle sadece anne sütü ile beslenmeyi olumsuz etkilemektedir. Arora ve ark. (17)'nin çalışmasında, yapay beslenmeye geçişte babanın tutumuna ek olarak, sütün yetersiz olduğunu düşünme ve işe geri dönmenin en önemli nedenler olduğu bulunmuştur. Çalışmamızda anne sütü ile beslenmenin azaltılması ve kesilmesindeki en sık neden olarak bütün kontrollerde çevre faktörü saptanmıştır. Özellikle emzirmeye başlama döneminde ilk kontrolde, en çok babaanne (%44) ve anneannenin (%28) etkisi ile bebeklere su, ihlamur, bebek çayı ve hazır mama verildiği tespit edilmiştir. Altıncı ayın sonundaki kontrolde, bebeklerin %52.7'sinin ek besinlere erken dönemde geçmiş olduğu ve bunda en sık nedenin %41 sıklıkla çevre faktörü olduğu saptanmıştır. Bu nedenle, annelerin anne sütünün yararları konusunda bilgilendirilmesi ve sadece anne sütü ile beslenme konusunda desteklenmesi gerektiği düşünülmüştür.

Sonuç olarak, annelerin anne sütü konusundaki bilgi durumunun ilk altı ayda sadece anne sütü ile beslenme oranlarına olumlu katkı sağladığı saptanmış olup, bilgi durumunun iyileştirilmesi için annelerin eğitim düzeyinin artırılması, doğum öncesi dönemde emzirme eğitimi verilmesi ve eğitimin sağlık personeli tarafından verilmesi gerektiği kanısına varılmıştır.

KAYNAKLAR

1. Coşkun T. Anne sütü ile beslenme. *Katkı Pediatri Dergisi* 2003;2:163-83.
2. Aydoğdu S. Bebek beslenmesinde anne sütü, formula ve inek sütü. *SSK Tepecik Eğitim Hastanesi Dergisi* 2003;13:63-71.
3. WHO Global Data Bank. www.who.int/nutrition/db.bfd.htm
4. Türkiye Nüfus ve Sağlık araştırması, HÜNEE, 2003.
5. Taveras EM, Capra AM, Braveman PA, Jensfold NG, Escobar GJ, et al. Clinician support and psychosocial risk factors associated with breastfeeding discontinuation. *Pediatrics* 2003;112:108-15.

6. American Academy of Pediatrics Work Group On Breastfeeding: Breastfeeding and the use of human milk. *Pediatrics* 1997;100:1035-9.
7. Kaşifoğlu M, Türkçü F, Arvas A, Gür E, Erginöz E. Anne sütüyle beslenmeye etki eden faktörler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* 2000; 43:239-46.
8. Cernedas JM, Noceda G, Barrera L, Martinez A, Garsd A. Maternal and perinatal factors influencing the duration of exclusive breastfeeding during the first 6 months of life. *J Hum Lact* 2003;19:136-44.
9. Khassawneh M, Khader YS, Amarin ZO, Alkavajei A. Knowledge, attitude and practice of breastfeeding in the North Jordan :A cross-sectional study. *Int Br J* 2006;1:44-56.
10. Ludvigsson FJ. Breastfeeding in Bolivia- information and attitudes. *BMC Pediatrics* 2003;3:123-36.
11. Dallar Y, Er P, Şıklar Z. Annelerin bebeklerin beslenmesi konusuna ilişkin bilgi, tutum ve davranışları. *Ege Pediatri Bülteni* 2002;9:175-80.
12. Ertem IO, Votto N, Leventhal JM. The timing and predictors of the early termination of breastfeeding. *Pediatrics* 2001;107:543-8.
13. McFadden A, Toole G. Exploring women's views of breastfeeding: a focus group study within an area with high levels of socioeconomic deprivation. *Mat and Child Nutr* 2006;2:156-68.
14. Appoh LY, Kreckling S. Maternal nutritional knowledge and child nutritional status in the Volta Region of Ghana. *Mat and Child Nutr* 2005;1:100-10.
15. Kronborg H, Vaeth M. The influence of psychosocial factors on the duration of breastfeeding. *Scand J Public Health* 2004;32:210-6.
16. Dubois L, Girard M. Social determinants of initiation, duration and exclusivity of breastfeeding at the population level: the results of the longitudinal study of development in Quebec (ELDEQ 1998-2002). *Can J Public Health* 2003;94:300-5.
17. Arora S, McJunkin C, Wehrer J, Kuhn P. Major factors influencing breastfeeding rates: mother's perception of father's attitude and milk supply. *Pediatrics* 2000;106:67-71.

Yazışma adresi:

Dr. Işın YAPRAK
İzmir Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Klinikleri
Yenişehir - İzmir
Tel: 0 232 469 69 69 / 3401
e-posta: isinyaprak@hotmail.com
